

Милан Јовановић

**ПЛАМЕН
СВЕЋЕ**

Copyright © 2020, Милан Јовановић
Copyright © овог издања 2020, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Буби

1

У одређеним тренуцима свога живота појединци верују да су досегли срећу или да због нечега имају разлога да себе прогласе несрећним. То лично стање њихове свести касније, из неког другог угла гледања, често другачије доживљавају. Исто чине и у погледу нечега што им у првом тренутку изгледа као успех или неуспех.

Колико су успешни или срећни у датом тренутку стварно би могли да докуче тек кад им се живот оконча, али тад њих нема, па суд о томе доносе други. Наравно, ако постоје они који о њима уопште размишљају или их се бар сећају.

Из свега тога произилази да им, уколико постоје они који их помињу, живот није био промашен, а број оних који то чине и проток времена у коме живи сећање на њих једини су параметри њихове успешности.

Сипила је киша, досадна, ситна, неочекивана за летње доба, праћена сталним налетима ветра, који је малене водене капи набацивао на прозор.

„Проклета ноћ“, промрмљао је Угљеша, придижући се на лактове. Било је глуво доба, а он се те ноћи по ко зна

који пут пробудио. Устао је лагано и сео на ивицу кревета. Однекуда се огласио пас. На тренутак му се учинило да је чуо некога како корача на степеништу куле. Начулио је уши. Изузимајући равномерно добовање кишних капи које су се разбијале о камене зидове куле, до њега није допирао никакав други звук. У мраку је напипао чутурицу, која је висила на грубом узглављу његовог кревета.

Претходне вечери је доле на путу према селу Појате у крчми „Код Курјака“, у друштву двојице млађих копљаника и Митра Влаха, попио повећу количину вина, због чега су му уста сад била потпуно сува, а у прсима као да му је горело некакво усијано страни тело. Природно је да је у таквим околностима пожелео да се напије воде.

По тежини чутурице, и пре него што ју је промућкао, схватио је да је потпуно празна, па је гласно опсовао. Жеђ која га је тада гонила, додатно пробудљена сазнањем да је нема чиме утолити, одједанпут му је постала неподношљива. У оваквим тренуцима се кајао што се одрекао живота у очевом двору и преселио се овде на кулу. Назувајући чизме, размишљао је о свим погодностима живота којег се два месеца раније добровољно одрекао. Тада је била средина пролећа и потез који је повукао није му се чинио нимало страшним као из садашњег угла. Кишовито лето га је терало да размишља о невољама које ће осетити у јесен, иако је знао да ће праве последице свог поступка осетити тек кад стигне зима.

Само су на централној кули изнад главне капије, где су се налазиле одаје командира страже и стан челника Кирче, ватру одржавале слуге током читаве ноћи, док су се станари четири преостале градске куле сналазили како су знали и умели.

Угљеша Тољеновић је био четврти, најмлађи син војводе Петра, потомка кнеза Тољена, и унук великог кнеза хумског Мирослава, рођеног брата великог жупана Немање,

родоначелника династије која је већ више од столећа господарила Србијом.

Војвода Петар је био на челу безначајног властелинства на северу земље, са седиштем у маленом утврђењу Бела Црква, које је поред поменутог двора и насеља око њега обухватало осам околних села. Земља која им беше поверена на управу била је покривена столетном храстовом шумом, испресецана мочваром и слабо насељена. Налазила се на делу државне територије која је била у поседу бившег краља Драгутина, који је сада, признајући власт свога брата Стефана Уроша Другог Милутина, управљао северним делом српских земаља. После пада са коња након кога је остао хром, краљ Драгутин се одрекао престола у корист брата Милутина, али је на основу споразума који је са братом склопио у Дежеву, 6790. године од постанка света, задржао краљевску титулу.

Тољеновићи, некад угледни кнезови, с временом су постали безначајна властелинска породица. Са сваким новим краљем на српском престолу, они су бивали све даљи владареви рођаци, а њихови поседи све мањи и безначајнији. У ствари, те њихове далеке крвне спреге са владајућом породицом више се нико није сећао нити је помињао сем њих самих.

Како су се Угљешина браћа женила и добијала децу, Петров двор постајао је све тешњи, а односи између снаја и свекрве све затегнутији, што је утицало и на оне између браће и оца им. Он сам, ма колико се трудио, није могао да остане изнад свега тога. Тим пре што ниједан од његове браће није благонаклоно гледао на ту његову неутралност. Сматрали су да уколико изричито није уз њих, свакако припада другој страни.

Било му је познато да се њихов отац у више наврата писмено обраћао обојици краљева, молећи их да његовој двојици средњих синова Деси и Растку доделе засебне

баштине или им бар укажу част дајући им некакву службу на неком од својих дворова. Нашироко их је у тим писмима подсећао на далеког заједничког претка кнеза Завиду, као и оданост коју је њихов предак кнез Мирослав испољавао према своме брату Немањи, наглашавајући да су спремни да прате линију коју је овај зацртао. Указивао је на мале приходе које доноси његово властелинство и на чињеницу да је Бела Црква постала одвећ тесна за све њих. Истицао је да у његовом дому свакако треба да остане прворођени син, наследник баштине Тихомир, и да ту још увек места има за нежењеног Угљешу, али да би свакако требало пронаћи начин да преостала двојица могу дати свој допринос отаџбини.

Обојица краљева су остајала глува за његове вапаје. Угљешина мајка госпа Милица се такође љутила на оца. Она је тврдила да то што жели не може издејствовати писмима које им шаље посредством гласника. „Краљеви имају гомилу брига, и природно је да брзо заборављају на твоја писанија“, говорила је често и свађалачки жустро. „Мораш да одјашеш сам у Неродимље, клекнеш пред господара Милутина и подсетиш га на вашу крвну спрегу, али и све оне битке које си за њега војевао.“

Петар се од њених наваљивања бранио ћутањем. Њему је као мудром и реалном човеку било добро познато да их Милутин уопште не убраја у рођаке, што они с обзиром на удаљеност заједничког претка готово да и нису били. Та прича о заједничком претку је можда, мада тешко, могла да пије воду код краљевог брата, некадашњег владара Драгутина, великог богомољца, који се на сваком кораку трудио да живи по божјим законима, док код актуелног владара ни далеко ближи сродници нису уживали никакве привилегије. Он је над традицијом и пореклом увек давао предност заслугама и почасту додељивао онима од којих је очекивао корист. А Петар засигурно није био ни човек са

великим заслугама нити неко од кога је нешто очекивао. Тачно је да је за краља ратовао у многим биткама, али је истина и да ни у једној од тих борби није скренуо пажњу на себе нити херојством нити ратном мудрошћу. Упркос већ зрелим годинама, он се и даље налазио на самом крају командног ланца и у биткама су му ретко поверавани људи осим оних које би са собом из Беле Цркве довео. Ако до тада није скренуо пажњу на себе, било је тешко поверовати да ће се то у будућности десити, јер већ беше превалио педесету.

Драгутин је занемаривао његове молбе, а Милутин не само да их није услишио већ му је после две деценије службе из Неродимља овамо отпремио и млађег брата Вукашина.

Тако се те године, са првим наговештајима пролећа, у невеликом двору Тољеновића, обрео и Угљешин стриц са безмало двадесет година млађом супругом Драгињом. Овај бивши ситни дворски службеник дошао је у Белу Цркву сав нагиздан и пун себе, подсећајући брата да иако му не оспорава господство, и сам полаже извесна права на поседе који су некад припадали њиховом оцу Андрији.

И раније тесан дом Тољеновића постао је премали да под свој кров прими све који су ту хтели да бораве. Будући да је Угљеша једини био нежењен, отац му је наредио да своју одају на првом спрату уступи Драгињи и Вукашину, а сам се пресели у један од собичака на другом спрату двора, где су обитавала Тихомирова и Расткова деца. Таванице на овом нивоу биле су знатно ниже него у приземљу и првом спрату, прозори мањи, а намештај оскудан и лишен отменних детаља. У тој соби на другом спрату Угљеша се задржао тек нешто више од две седмице пре него што је од оца затражио и добио дозволу да се пресели на југоисточну кулу.

Спуштајући се низ узане и стрме дрвене степенице, помислио је како би било паметније да је остао у двору. Сад би се једноставно спустио до приземља у кухињу и утолио жеђ. Овако ће морати по киши да препречи кроз

целу тврђаву до бунара у подножју најдаље куле, или да кроз задњу капију пређе у такозвани спољни град, дом слугу и занатлија, до великог појилишта, где је вода, системом дрвених лула, спроведена са једног од оближњих извора. Наравно, могао је и у очев двор, само то је значило да ће морати да дозива војника који дрема са друге стране врата, поред спуштене резе, што је само по себи остављало могућност да би могао да пробуди неког од укућана, а то нипошто није желео.

Стигавши до првог нивоа куле, до врата просторије у којој је становао заповедник коњичког одреда Станко, међу Белоцркванцима познатији по надимку Хладни, изнутра је зачуо покрете. Ослушнуо је поново и увидео да се није преварио.

„Добро је да Хладни не спава“, помислио је, убеђен да се овоме тешко може догодити да остане без воде.

Хладном је било око тридесет година; поуздан војник који је добро баратао свим врстама оружја, био ненадмашан јахач и највећи познавалац коња у широј околини.

У Белу Цркву је пристигао из византијског града Радовиша. Није крио да је одатле побегао.

Станко је војну опрему задужио већ у петнаестој години, да би у двадесет другој постао челник тамошњег господара. Био је педантан и дисциплинован војник. Красила га је умереност у јелу и пићу и наизглед велика побожност. Неустрашив у боју, поштовао је непријатеље и био благ са заробљеницима. Тај велики збир позитивних особина кварила је само једна мана. Био је слаб на нежнији пол. Волео је жене изнад свега, али ипак далеко мање од тога колико су оне чезнуле за њим. Иако је неспорно био речит, духовит, стасит и леп мушкарац, мора да је тајна била у још нечему. Опседале су га и младе и старе, и лепе и ружне, оне најубогије до оних најплеменитијег рода, а он је свакој радо угађао.

Тако се и десило да се у Радовишу у њега загледа господарева снаха. О њиховој вези, која је трајала неколико месеци, убрзо је почело да се шушка по граду и околини.

Једног поподнева, док је на пропланку у оближњем селу увежбавао групу нових војника, дојахао је из утврђења искусни коњаник Ђоркан, и саопштио му је да је гласина о њему и младој властелинки стигла до самог господара, те да овај цепти од беса. Станко је добро знао шта то значи, те је свом заменику наредио да настави обуку и војнике тек у сутон врати у град, док се он истог тренутка дао у бекство.

Није стао ни кад је прешао границу са Србијом. Застао је тек кад је стигао у област краља Драгутина, где такође није журио да се негде скраси. Обишао је многе жупе и градове док није пронашао ново ухлебљење код војводе Петра. Овде се трудио да прикрије неке навике. Живео је далеко мирније него раније, трудећи се да сакрије повремене везе и авантуре, а опет су га људи веома брзо обележили као женскароша.

И у војничкој служби се држао по страни, није се истицао, иако је све поверене задатке извршавао брзо и прецизно. Петар је одмах увидео његове војничке квалитете, због чега га је већ пред крај друге године боравка у Белој Цркви произвео у командира своје коњичке јединице, која је бројала двадесет коњаника.

Угљеша је кренуо да покуца на његова врата, када га је танак сноп светлости с њихових ивица опоменуо да нису прописно ни затворена. Лагано и опрезно их је додатно одшкринуо. Прво што је угледао била је белина женске бутине, која се промаљала испод покривача.

На кревету су се мазили Хладни и удовица Ђурђа, позната по сталном шарању међу Петровим војницима. Унутра дакле није било ничег необичног. Двоје по својим несташлукима познатих људи спајали су тела у љубавном грчу. Ипак је тај приказ на Угљешу деловао као удар бича.

Не зато што је био изненађен оним што види, већ зато што га је белина Ђурђине ноге подсетила на један догађај из последње ноћи коју је провео у очевој кући.

Бутина која је стидљиво извиривала испод покривача, и у правилним размацима се једва видљиво покретала, пратећи ритам игре Станковог тела, за њега је представљала нешто већ виђено. Ђурђа, додуше, није имала лепу и неговану кожу као Драгиња, али се њена нога на готово истоветан начин промаљала испод поњаве као нога његове стрине испод свилоног покривача.

Супруга његовог стрица Вукашина била је млада, лепа и отмена жена, госпођа васпитавана на двору краљице мајке у Брњацима, у школи за девојке у којој су стасавале само одабране властелинске кћери, које су се истицале бистрином свога ума, добротом и побожношћу. Њен грациозни изглед, господско држање али и скромност никога у овом властелинству нису оставили равнодушним.

Угљеша није био претерано радознао младић, или је бар ту своју особину умео да обузда. И ма колико му се Драгиња на први поглед допала и ма колико није могао да се начуди откуд она са Вукашином, пристојност му није дозвољавала да се распитује о њој.

Док се нису појавили у Белој Цркви, нико од Тољеновића не беше знао да је Вукашин у својој четрдесет четвртој години први пут у животу упловио у брачне воде. Ипак, међу људима се брзо пронео глас да је реч о девојци високог рода, ћерки једног од приморских жупана, чији су отац и двојица стричева пострадали гушећи побуну појединих зетских великаша против краља Милутина. Мајка јој се већ раније беше упокојила, па пошто је поседе њених предака краљ поделио другим властелинима, њу је себи у Брњаке узела краљица мајка Јелена. И до тада, стекавши позамашно знање од својих приватних учитеља, Драгиња

је у Јелениној школи за девојке добила најфинију глазуру, која ју је учинила отменом дамом, због чега је некако неприродно изгледало кад би је човек угледао у скромном двору њеног девера.

Чудио се како је уопште дошло до Вукашиновог и Драгињиног брака. Био је бар две деценије старији од ње. Године које је провео на двору нису биле кадре да потпуно прикрију његову недовољну ученост и поприлично лоше манире. Није био ни духовит, нити лепо грађен да би се девојци од погледа на његове мишиће могла помутити памет. О лепоти се тек никако није могло говорити. Прерано оћелавио, са проређеним зубима и израженим црвенилом у лицу, које је стално подстицао уношењем претеране количине вина у организам, никако није представљао неког за ким су се жене окретале.

Изгледа да, уз све то, и поред дугогодишњег боравка на двору тамо није баш био виђен, нити је успео да стекне какво озбиљније звање. Зато је Петар увек одмахивао руком кад би његова супруга госпа Милица тражила да пише брату не би ли се овај заузео за дечаке код владара.

У Србији је било познато да Јелена девојке из своје школе пази као рођену децу и да често залаже свој углед како би им пронашла достојне мужеве, те Угљеша није могао ни замислити да би ова умна старица могла сматрати Вукашина добром приликом, односно дворским достојанствеником који би у будућности могао напредовати. Исто као што није био у стању ни да претпостави какав је грех починио његов стриц кад га је краљ после толико година службе отпратио у Белу Цркву. Само је једно било извесно. Посреди је морало бити нешто веома велико.

У ствари, све то га се и није превише тицало. Стрица је пре досељења у њихов дом видео само у неколико наврата. Увек му је био одбојан, а та одбојност је постала далеко

већа сада кад је био у његовом окружењу, али не само зато што је морао да му уступи своју одају већ зато што се овај понашао крајње надмено, све око себе посматрајући са висине и са очигледним гађењем.

Насупрот њему, Драгиња, која је одрасла у далеко бољим условима од оних које је овде затекла и била образованија од сваког понаособ, била је према свима, па и послузи, љубазна и увиђавна, а према члановима породице Тољеновић изузетно пажљива, изражавајући на сваком кораку захвалност због гостопримства које су им пружили.

Последње вечери коју је провео у очевом двору, Угљеша је до дубоко у ноћ испијао вино са неколицином својих вршњака, те стога не чуди што је, уместо у собичак на другом спрату где је тренутно боравио, отишао на врата одаје у којој је провео већи део свог дотадашњег живота. Памет му је била добро помућена те је навика, уместо ума, управљала његовим поступцима. Отворио је врата. Прво што је угледао била је осветљена месечевим снопом, обнажена Драгињина бутина. Обла, чврста, са светлом, негованом кожом, какву никада до тада није видео, просто је израћала испод отменог свиленог прекривача.

Стрица ни раније није волео, али тада, видевши га онако подгојеног како тешко брекћући насрће на њено једро и нежно тело, док она изгубљеног погледа гледа у страну, први пут је према њему осетио одвратност и мржњу. Стао је збуњен, да би већ наредног тренутка постао свестан њеног болом испуњеног погледа.

Угљеша се истог тренутка отрезнио, нечујно се окренуо и изашао напоље. Већ наредног јутра затражио је од оца дозволу да се пресели на једну од кула.

Био је срећан што она при међусобним сусретима ниједним гестом није показивала да се та ноћ догодила и да га је онда уочила, иако је био сигуран да јесте. Све време из своје свести није могао да истисне тај приказ, ту мекоћу њене

затегнуте коже коју је просто могао да осети под прстима иако је никад није додирнуо.

За разлику од Драгиње, која је гледала кроз њега негде у даљину, Ђурђа му се насмејала чим га је уочила, а већ наредног тренутка увидео је да је Хладни престао да покреће тело и да га збуњено посматра. Тек тада је постао свестан да није учинио оно што је било очекивано. Уместо да се, чим је схватио да су њих двоје у љубавном заносу, окренуо и изашао напоље, он је остао непомичан на вратима, ожиљвавајући ноћ из двора од пре неколико месеци.

„Извини!“ Обратио се Станку, дижући руку увис, тек тада осетивши стид због свог поступка. „Нисам очекивао да имаш друштво.“

„Не мари“, искезио се Хладни показујући здраве и беле зубе. „Треба ли ти штогод?“

„Ма ништа! Само сам био жедан. Заборави!“

„Нажалост, ни ја немам воде. Ђурђа је вечерала неку усољену рибу, а и ја сам је мало изморио, па је попила и последњу кап.“

„Извини још једном“, промрмљао је млади властелин, затварајући врата.

„Угљеша!“, викнуо је Станко.

„Реци“, поново је одшкринуо врата.

„Да ти је пошаљем после горе?“, главом му је показао на Ђурђу.

„Не треба“, узвратио је одлучно затварајући врата.

Напољу се стресао од велике влаге и за то доба године несвакидашње хладне ноћи. Пошао је према бунару, али се предомислио видевши војника Радована на трему испред двора. Он је те вечери чувао улазна врата куће Тољеновића.

„Која је тебе мука, Радоване, натерала да се шеташ околу по оваквој ноћи?“ питао је онако узгред улазећи унутра.

„Чудна је ово ноћ, млади господару“, узвратио је овај. „Изгледа да ноћас многим сан неће на очи. Видим, и ви

сте будни, ја никако да преклопим, а по кући се од синоћ, откако су отишли на починак, стално неко мува. Много пута сам био на овој дужности, а никада до сада није било овако немирно.“

Чим је крочио на кухињски праг, Угљеша је нагонски осетио да унутра има некога. Тргао се кад је за великим храстовим столом угледао Драгињу у дугој белој ланеној спаваћици, огрнуту прслуком исте боје, како пије чај.

2

Драгињи те вечери сан никако није долазио на очи. Наизглед смирена особа, која увек прихвата оно што јој живот намеће, није била баш таква. Природа и васпитање јој нису дозвољавали да својим бригама оптерећује околину, зато је све што је мучи држала закључано дубоко у себи, скривено испод љубазности, која је одавала привид среће.

Иако уздрмана мајчином смрћу и ненаданим губитком оца и стричева, она је храбро корачала кроз свет.

Брзо се прилагодила начину живота у школи краљице мајке. Учитељице су је одмах издвојиле из групе девојака и њен приступ обавезама и манире који су је красили истицале као добар пример онога што се од једне краљичине штићенице очекује. На њихову сугестију и краљица је обратила пажњу на њу и брзо увидела све њене квалитете, зато ју је често позивала себи кад је примала значајне посетиоце на подворење. Била је уз краљицу кад ју је походио изасланик угарског краља, дубровачког кнеза, млетачког дужда, па чак и васељенског патријарха.

Јелена, која је увек говорила како ће је удати за неког византијског севастократора, била је немало изненађена кад

јој је ова саопштила да жели да постане супруга једног од нижих достојанственика на двору њеног другорођеног сина.

„Ја сам упркос својим позним годинама остала романтична душа“, говорила јој је мајка двојице краљева. „Разумела бих да си ми рекла да си се заљубила у неког младог витеза, ма каквог рода он био, али у тог Вукашина, то заиста не схватам. Нити је леп, нити паметан, још мање образован, а уз све то уопште нема будућност. Ни то звање које има никад не би добио да Милутин, који ретко показује знаке осећајности, није имао тренутак слабости, па је попустио пред његовом слаткоречивошћу, пренемагањима, мољкањима и подсећањима како су шест генерација раније наводно имали заједничког претка. Као да ми не знамо да је пет генерација уназад тај Мирослав, њихов прадеда, са Тихомиром и Страцимиром радио о глави великом Стефану Немањи, свом рођеном брату.“

Три дана ју је краљица одвраћала од наума да се уда за Вукашина, пре свега зато што је веровала да девојка заслужује боље, а и зато што је знала да Милутин има много примедби на Вукашинов рад, његову ревност и оданост, и да би се могло десити да остане и без тог ниског положаја који је у том тренутку заузимао. На крају је попустила пред њеном упорношћу, не слутећи притом да је девојка све време молила Бога да јој ова не да благослов за такав брак, у који је невољно ступала. Тако би Вукашину могла да каже како је она у потпуности испоштовала њихов договор и замоли га да је убудуће остави на миру.

Он је био лукав и подао човек. Знала је да његова уцена није само празна прича и да се он неће либити да свој наум спроведе у дело. Зато је и показивала послушност и пред краљицом глумила како јој је до тог брака истински стало.

Познавала га је добро јер је и раније у неколико наврата боравио у Брњацима. Краљ Милутин га је слао мајци, ваљда неких послова ради. Није јој се допадао, не само

зато што је примећивала како је просто прождире својим похотним очима већ и зато што своју наклоност, коју је наводно према њој показивао, темељи искључиво на користи. Као паметној особи било јој је јасно да Вукашин зна да је краљица мајка дарезљива кад су у питању њене омиљене штићенице, те да би се уз помоћ брака с њом могао надати бољем положају, који својим способностима није био у стању да добије.

Сви његови подмукли планови остали би само пушта жеља да Драгиња није имала другарицу Неду, коју је истински волела.

Неда је била кћерка Ивана Рашковића, жупана липљанског. Прелепа девојка, веселе нарави, али за то време помало слободних моралних назора. У краљичину школу за девојке дошла је годину дана пре Драгиње. Кад је ова друга пристигла у Брњаке, девојке које су се ту налазиле нису имале превише разумевања за њен бол, нити су показивале намеру да јој поклоне мало своје пажње и тако јој помогну да преброди стање у коме је била због губитка својих најмилијих. Напротив, дочекале су је крајње нељубазно, показујући јој на сваком кораку да није добродошла у њиховом окружењу. Била је очајна, стално себи изнова постављајући питање зашто је то тако. Какав је то велики грех починила да је Бог тако сурово кажњава. Одговор јој је дала Неда, једина од девојака која према њој није заузела непријатељски став.

„Не оптерећуј се њима“, нека благост је просто зрачила из ње док јој је то говорила. „Имаш довољно својих брига да би се секирала због тих алапача. Оне сваку нову девојку дочекују исто. Да их неко пита зашто то раде, не би биле у стању да објасне.“

Била је у праву. Девојке су убрзо потом почеле да је прихватају, а поједине, чак за Драгињин укус, да показују знаке „превелике љубави“. Међутим, она није спадала у

особе које лако заборављају, нити је после те породичне трагедије била спремна тек тако да прашта. Зато се и трудила да их све држи на пристојном одстојању. Баш као што је свој став према њима стекла на основу „топлог дочека“ који су јој приредиле, по истом критеријуму и Неди је даривала безрезервну љубав, сматрајући је за своју једину праву пријатељицу.

Неда је заиста била неко на кога си се увек могао ослонити. Њено преслободно гледање на питања љубави Драгиња је својски осуђивала и стално ју је опомињала да обузда страсти, али је ипак све њене испаде прикривала и чувала их као најстроже чувану тајну.

Вукашин се појавио у Брњацима дан или два пре него што је отпочела велика мећава, због чега је био спречен да се већ наредног дана врати у Неродимље, како му је Милутинов логотет био наложио. Зима је те године била дуга и оштра, што је он знао да искористи и остане на двору краљице мајке све док снег није потпуно окопнио, вешто игноришући краткотрајна затишја кад се могло путовати и када би се сигурно, да је то желео, могао пробити до Неродимља.

Њему се свиђало да зимује ту где није имао никаквих обавеза нити задужења, да по читав дан пландује, гости се за краљичином трпезом и ужива у друштву њених штићеница. Насупрот томе, у Неродимљу не само да су га чекале бројне обавезе већ је и дуже време био у логотетовој немилости, због чега је озбиљно стрепео за свој положај. Овако се надао да ће сви с временом смекшати и да ће његово одсуство учинити да се забораве неки његови ранији преступи. Надао се да би у свему томе и Драгиња могла да му буде од користи. Уколико би стекао њену наклоност и краљичин благослов да добије њену руку, то би засигурно позитивно утицало на његов положај а можда му би му чак донело и посад. Краљица мајка, размишљао је препредени Вукашин, засигурно неће оставити своју мезимицу без мираза.

Кад јој је Драгиња саопштила своју жељу да постане супруга Вукашина Тољеновића, краљица мајка није ни слутила да девојка пристанком на такав брак чува част и добар глас своје најбоље другарице. Да је то могла знати, мудра старица би је сигурно још више заволела, али не би пропустила прилику и да Неду строго казни и засигурно је удаљи из своје школе и осрамоћену пошаље назад оцу.

Јелена је имала доста разумевања за њихове младалачке несташлуке и хирове, али је у погледу греха била неумољива. Сама је живела веома скромно и смерно, попут монахиње, а њена оданост покојном краљу Урошу, породици и деци била је пример који су црквени оци и православне и католичке конфесије истицали као узор онога што се од једне Христове следбенице очекује. Она одавно није ценила нити волела Вукашина, а да је слутила да је уцењивао девојку, сигурно би употребила сав свој ауторитет и углед код сина како би га овај најстроже казнио, али због тога кажњеној Неди и Драгињи, која би била лишена њеног ослонца, засигурно не би било лакше.

Краљицу Јелену, родом Сицилијанку и некадашњу католикињу, често су походили изасланици барског бискупа, преко кога је Ватикан покушавао да постигне већи утицај у овом делу Европе, који је по неком давнашњем документу требало да буде под њиховом надлежношћу, а над којим већ одавно нису имали никаквог утицаја.

Стара краљица их је лепо примала, али им је одмах јасно стављала до знања да она у потпуности поштује црквени поредак који влада у земљама њених синова, те да и сама обилато помаже Пећку архиепископију.

Непосредно пре Вукашина, само неколико дана раније, у својству изасланика барског бискупа у Брњаке је пристигао извесни фра Марко, Которанин. Наочит младић, лепог стаса и продорног погледа, натпросечно образован и мудрији од својих претходника, већ при првом контакту

са краљицом схватио је да би сваки његов труд био узалудан и да стара краљица није сенилна старица која би се подсећањем на младост и детињство лако могла приволети на уступке због којих га је бискуп послао у Србију. Зато је одлучио да јој и не предаје писмо свога претпостављеног, у коме ју је овај слатким и бираним речима молио да се заузме код краља да им се одобри подизање једног самостана на територији Рашке, који би био и уточиште свих оних католика које пут води кроз Србију, а болест их или каква слична невоља приморају да ту извесно време бораве. Уверен да она на тако нешто не би пристала, он јој само преноси бискупове поздраве и његове жеље да јој Бог подари здравље, дуг живот и мудрост. Такође ју је молио да му омогући да неко време борави у Брњацима и њеном делу земље како би наводно прикупљао податке о животу покојне српске краљице Ане, друге жене краља Стефана Првовенчаног и мајке краља Уроша, њеног покојног супруга, а наводно све зарад историје млетачке породице Дандоло, о којој је писао.

Фра Марко је у ствари знао да последице његовог боравка у Србији никако неће бити по вољи његовом налогодавцу, баш као што ни краљица мајка не би благоданно гледала на његов покушај да је убеди у оно за шта су га овамо послали. Идући линијом мањег отпора, он се трудио да ни од кога не прави себи непријатеља. Зато је и направио следећу рачуницу: ако у Србији проведе неколико месеци, бискупу барском ће моћи да каже како је уложио велики труд да од краљице добије тражену помоћ, која је нажалост изостала, а краљицу ничиме неће љутити.

Он није био морално покварен младић. Напротив, његова решеност да поштује целибат на који се заветовао била је потпуно искрена. Неда јесте била превртљива, али ни њој није било до очијукања са човеком друге вере, а посебно не са редовником. И поред превише слобода које је себи

давала, она је увек поштовала нека животна начела. Љубав између њих двоје једноставно се десила, и то већ на први поглед. Убрзо су почели тајно да се састају. Драгиња је по први пут имала разумевање за поступке своје другарице, јер јој је било јасно да су осећања обоје заљубљених искрена и исконски чиста. Зато јој је, после краткотрајне борбе са савешћу, дала кључеве своје одаје. Учитељице, које су и те како строго пазиле на кретање штићеница, имале су велико поверење у Драгињу, зато су на њену одају мотриле са далеко мање пажње неголи на себе неких других штићеница, а ако су то повремено и радиле, сигурно за то нису имале потребу док она није у њој. Зато се, док су фратар и Неда у њеној соби, трудила да буде у њиховој непосредној близини, да их поваздан нешто запиткује, тражи њихове савете или једноставно с њима разговара.

Како је препредени Вукашин, који се попут злог духа мувао по Брњацима, успео да дозна за њихову тајну, девојкама је било потпуно недокучиво. Тек његова је уцена била јасна и веома озбиљна. Или ће Драгиња пристати да пође за њега или ће све изнети пред краљицу. Био је неумољив јер је осећао да би она могла бити сламка спаса која ће му помоћи да не потоне у вртлогу Милутинове немилости, у којој се већ дуже времена са муком одржавао на површини.

Краљица се опирала, али не оном силином којој се Драгиња надала, а Вукашин од ње прибојавао. Прилично брзо је пристала, далеко пре него што су се они надали. Са првим знацима пролећа венчао их је Јеленин исповедник протосинђел Јевстатије, после чега су отпутовали пут Неродимља. Вукашин је био непријатно затечен кад је схватио да му краљица уз њу неће дати очекивани мираз. Знао је да је то лош знак, посебно што је наваљивала да одмах после венчања отпутују на краљев двор.

Краљ није хтео да чује његово оправдање да је због временских прилика био спречен да се врати кад му је било

заповеђено. Женидба са Драгињом не само да није поправила његов уздрмани положај већ је додатно разбеснела Милутина, и представљала кап која је коначно прелила чашу и ставила печат на његову судбину.

Драгиња није стигла ни да се распакује у Неродимљу кад му је логотет пренео Милутинову наредбу да отпутује у Белу Цркву и остане у њој док не добије друга упутства. Иако је таквом наредбом краљ оставио могућност да ће га позвати назад, или га послати на службу на неки други од својих дворова, свим службеницима је било јасно да је Вукашинова судбина запечаћена и да ће вероватно занавек чекати краљеву милост.

3

Драгићин и Угљешин ноћни сусрет у кухињи обома је био помало непријатан, те су изгледали веома смешно онако смушени.

Обоје су имали потребу да се извињавају. Он зато што ју је омео у тренутку кад је она вероватно желела да буде сама, а она зато што се затекла тамо где је он свакако није очекивао. У ствари, она се стално осећала као уљез који га је протерао из рођених одаја, због чега ју је гризла савест, а он је имао потребу да јој каже колико му је жао што је те ноћи упао код њих. Уз све то она је желела да некеме исприча истину о свом браку са Вукашином, који је за њу био велики терет. У исто време су се бојали да би својом причом могли да повреду осећања оног другог, због чега су њихове речи остале неизречене. Обоје су ћутали.

Драгиња му је понудила чај и он је пристао иако му је организам вапио за водом.

„Често ноћу не спаваш?“ Покајао се чим је ово изговорио. Ипак се нису довољно познавали да би смео да је пита нешто тако лично.

„Откако сам се удала за Вукашина“, одговорила му је шапатом. По њеном гласу се лако могло наслутити колико

је у ствари несрећна. Било му је јасно да њену душу притиска велики чемер.

„Никад нећу разумети зашто си то учинила.“ Ма колико покушавао да се обузда, те речи су се просто отеле од њега. Ујео се за усну као да тако жели себе да опомене, да се заустави и не буде непристојан.

Она је оборила главу и једва чујно прозборила: „Морала сам.“ Суза јој је склизнула низ леви образ као видљив одраз њеног бола.

Тражио је одговарајуће речи да прекине мучну тишину која је на тренутак завладала, кад су се врата једва чујно отворила. Претрнуо је! Био је убеђен да ће видети стрица. Зашто га је та помисао уплашила, питао се касније. Пио је са својом стрином чај, додуше у глуво доба ноћи. Но у томе засигурно нема ничега лошег. Можда због њених плачних очију, или мржње коју је у том тренутку осећао према Вукашину. Ипак, уместо њега, на вратима кухиње је стајала Бејша, супруга његовог најстаријег брата Тихомира.

Била је то особа од које је Угљеша, од тренутка кад је пре нешто више од једне деценије крочила у дом Тољеновића, увек помало зазирао. Потицала је из племићке породице Кастрати, са севера Албаније. Њен брак са Тихомиром уговорио је Петров отац. Њихове породице су имале некакве Угљеша нејасне везе, још из времена док су преци Тољеновића били велики кнезови Захумља.

Бејша је била жена ниског раста, дражесних облина и ретко лепих црта лица, са кестењастим продорним очима и бујном косом везаном у плетеницу која јој је падала испод струка. Уживала је да се допадне мушкарцима, што је иначе болесно љубоморног Тихомира доводило до лудила. Према свима из породице била је изузетно пријатељски расположена, што је био само привид. Оштроумним и лукавим сплеткама она је обе своје јетрве држала у сталном, тињајућем сукобу, док је она увек успевала са обема да

остане у одличним односима. На исти начин се опходила и према свекрви, госпи Милици, која је била у лошим односима са две друге снаје, док се са њом никад ни око чега није споречкала.

„Сметам?“ Застала је на вратима са злурадим осмехом на уснама. Ту наизглед обичну и једноставну реч изговорила је на такав начин да су и Драгиња и Угљеша осетили велику нелагодност.

„Наравно да не“, сметено је рекла Драгиња.

„Како ти тако нешто само може пасти на памет“, узвратио јој је питањем у лицу већ добро румен Угљеша. Срећом, кухиња није била довољно осветљена, будући да се лојаница налазила поприлично далеко од места на коме је седео, па му се руменило није могло лако приметити.

„Зато што оно што тренутно видим не може а да не роди такве мисли.“ Бејша се није устручавала да му одговори, и то таквим тоном да су Драгиња и Угљеша остали без речи.

„Хвала на понуди, радо бих са вама двома попила чај“, рекла је седајући на чело стола, између њих двоје.

„Опрости“, Драгиња се подигла да узме још једну шољу. Рука јој је лагано подрхтавала док је из сребрног чајника наливала врућу течност. Из ње су избијали горчина, бес и немоћ. Нису јој се допале Бејшине неистине, али јој је у исто време било јасно да би сваки покушај објашњавања како се случајно ту затекла кад је дошао Угљеша дао само више повода за њене сплетке.

„Захваљујем.“ Бејша је прихватила пружену шољу. По осмеху који јој је титрао на уснама лако се могло наслути да се осећа надмоћно и да нема намеру да прекине са својом игром.

„И, где сте стали?“

„Нигде! Заправо смо причали о томе како је ово необична ноћ.“ Угљеша је ипак био прибранији од Драгиње.

„Шта има необично у њој?“